

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Franz Kafka a jeho dílo – analýza textů

Mgr. Eva Mužná

**Výukový materiál zpracován v rámci projektu
EU peníze školám**

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0229
Šablona:	III/2
Č. materiálu:	VY_32_INOVACE_
Datum vytvoření:	13. 7. 2013
Ročník:	3.
Předmět:	Český jazyk a literatura
Vzdělávací oblast:	Jazyková
Tematická oblast:	Pražská německá židovská škola
Anotace:	Žákyně a žáci se prostřednictvím analýzy ukázek tvorby Franze Kafky seznámí s jeho dílem a osobitým autorským stylem

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Franz Kafka – Proměna

Když časně ráno přišla posluhovačka - samou vervou a spěchem, přestože ji už často prosili, aby to nedělala, tolik bouchala dveřmi, že jak přišla, nedalo se už v celém bytě klidně spát -, neshledala při své obvyklé krátké návštěvě na Řehořovi nic zvláštního. Myslela, že leží naschvál tak nehnutě a hraje si na uraženého; vždycky si myslela, že je schopen všelijakých nápadů. Protože držela náhodou v ruce dlouhý smeták, chtěla jím Řehoře ode dveří polechtat.: Když to bylo bez výsledku, rozzlobila se a trochu do Řehoře: štouchla, a teprve když ho bez veškerého odporu odsunula; z místa, zpozorněla. Když pak brzy poznala, jak se věci mají, vyvalila oči, zahvízdla, dlouho však nemeškala, nýbrž prudce otevřela dveře do ložnice a hlasitě zavolala do tmy: "Pojďte se podívat, ono to chcíplo; leží to tam dočista chcíplé!"

Manželé Samsovi se vztyčili v manželské posteli, a než si vůbec uvědomili, co jim hlásí, měli co dělat, aby se vzpamatovali z leknutí, jež jim posluhovačka způsobila. v Pak ale pan a paní Samsovi honem vylezli každý svou stranou postele ven, pan Samsa si přehodil přes ramena příkrývku, paní Samsová vyšla jen v noční košili; takto; vstoupili do Řehořova pokoje. Mezitím se otevřely i dveře obývacího pokoje, kde od té doby, co se přistěhovali páni nájemníci, spávala Markétka; byla úplně oblečená, jako kdyby vůbec nespala, i její bledý obličej tomu nasvědčoval..: "Mrtev?" řekla paní Samsová a tázavě se podívala na posluhovačku, ačkoliv se přece sama mohla o všem přesvědčit, ba dokonce to mohla poznat i bez přesvědčování. "To si myslím," řekla posluhovačka a na důkaz postrčila Řehořovu mrtvolu ještě pěkný kus stranou. Paní Samsová udělala pohyb, jako by chtěla koště zadržet, ale neučinila to. "Nuže," řekl pan Samsa, "teď můžeme poděkovat Pánubohu." Pokřičoval se a všechny tři ženy to udělaly po něm. Markétka, která nespouštěla z mrtvoly oči, řekla: "Podívejte, jak byl hubený. Však také tak dlouho nic nejedl. Jak sem jídla přicházela, tak zase odcházela." opravdu bylo Řehořovo tělo úplně placaté a suché, vlastně teprve teď to bylo vidět, když už je nezvedaly nožičky a ani nic jiného neodvádělo pozornost.

"Pojď, Markétko, na chvíli sem k nám," řekla paní Samsová s bolným úsměvem a Markétka šla za rodiči do ložnice a neopomněla se ohlédnout po mrtvole. Ačkoli bylo časně ráno, mísilo se už do čerstvého vzduchu cosi vláhého. Však už byl konec března.

Ze svého pokoje vyšli tři páni nájemníci a s údivem se ohlíželi po snídani: zapomnělo se na ně. "Kde je snídáně?" zeptal se prostřední pán nevrle posluhovačky. Ta však přiložila prst na ústa a pokynula pak chvatně a mlčky pánům, aby se šli podívat do Řehořova pokoje. Šli tedy a stáli pak v úplně už jasném pokoji s rukama v kapsách svých poněkud obnošených kabátků kolem Řehořovy mrtvoly.

Vtom se otevřely dveře do ložnice a objevil se pan Samsa v livreji, z jedné strany byla do něho zavěšena jeho žena, z druhé dcera. Všichni byli trochu uplakaní; Markétka chvílemi tiskla tvář na otcovo rámě.

[...]

Rozhodli se, že dnešního dne užijí k odpočinku a procházce; nejen že si takovou přestávku v práci zasluhovali, dokonce ji nezbytně potřebovali. A tak sedli ke stolu a napsali tři omluvné dopisy, pan Samsa svému ředitelství, paní Samsová svému objednavateli a Markétka svému šéfovi. Zatímco psali, přišla jim posluhovačka oznámit, že odchází, neboť je ranní práce

hotova. Všichni tři píšící nejdříve jen kývli, ani nezvedli hlavu, teprve když se posluhovačka pořád ještě neměla k odchodu, mrzutě vzhlédli. "Nuže?" zeptal se pan Samsa. Posluhovačka stála ve dveřích a usmívala se, jako by měla pro rodinu náramně šťastnou zprávu, oznámí ji však jen tehdy, když se jí budou hodně vyptávat. Malé, skoro zpříma stojící pštrosí péro na klobouku, jež pana Samsu zlobilo už celou dobu, co u nich sloužila, kývalo se lebce na všechny strany. "Tak co vlastně chcete?" zeptala se paní Samsová, k níž měla posluhovačka největší respekt. "Jo," odpověděla posluhovačka a pro přívětivý smích nemohla z místa, "tak s odklizením tamtoho si nemusíte dělat starosti. Už je to v pořádku." Paní Samsová a Markétka se sklonily k svým dopisům, jako by chtěly psát dál; pan Samsa, který zpozoroval, že se posluhovačka chystá všechno dopodrobna popisovat, ji napřaženou rukou rozhodně zarazil.

- ❖ **interpretovat obsah výňatku**
- ❖ **vystihnout atmosféru situace v textu**
- ❖ **na základě výňatku charakterizovat jednotlivé postavy**
- ❖ **zasadit výňatek do kontextu díla**

Díla vydaná za Kafkova života (výběr)

Povídky

- ❖ Betrachtung, 1913 (**česky Rozjímání**)
- ❖ Das Urteil, 1913 (**česky Ortel**)
- ❖ Der Heizer, 1913 (**česky Topič**) - první kapitola románového fragmentu Der Verschollene (**česky Nezvěstný**)
- ❖ Die Verwandlung, 1915 (**česky Proměna**)
- ❖ Ein Landarzt, 1918 (**česky Venkovský lékař**)
- ❖ Der Kübelreiter, 1921 (**česky Jezdec na uhláku**)
- ❖ Ein Hungerkünstler, 1922 (**česky Umělec v hladovění**)

Díla vydaná posmrtně

- ❖ Beschreibung eines Kampfes, 1904 až 1905 – povídka (**česky Popis jednoho zápasu**)
- ❖ Brief an den Vater, rukopis 1918 (**česky Dopis otci**)
- ❖ Der Prozeß, rukopis z let 1914 až 1915; vydáno 1925 – románový fragment (**česky Proces**)
- ❖ Das Schloß, rukopis z roku 1922; vydáno 1926 - románový fragment (**česky Zámek**)
- ❖ **Amerika**, první náčrty 1912; vydáno 1927 - románový fragment (česky Amerika nebo Nezvěstný) - Brodův titul Amerika nahradil původně Kafkou zamýšlený název „Der Verschollene“ (**Nezvěstný**)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Dopis otci

Želízy, listopad 1919

Milý tatínku,

jednou, bylo to nedávno, ses mě zeptal, proč tvrdím, že z Tebe mám strach. Nevěděl jsem, jako obyčejně, co Ti mám odpovědět, a to zčásti právě kvůli strachu, který z Tebe mám, a zčásti proto, že bych byl musel, abych tento strach odůvodnil, uvést příliš mnoho okolností a nemohl tedy v ústním projevu zachovat bytí i jen jakous takous soudržnost. A jestliže se Ti teď pokouším odpovědět písemně, bude to tak jako tak jen velmi neúplné, protože i při psaní mě ve vztahu k Tobě obtěžují strach a jeho důsledky a protože sám rozsah tématu daleko přesahuje mou paměť a oné chápání.

Tobě celá ta věc vždycky připadala úplně jasná, přinejmenším ses tak o ní přede mnou a před mnoha jinými lidmi, jak se jen kdo nachomýtl, vyjadřoval. Představoval sis to asi takhle: celý život jsi těžce pracoval, všechno jsi obětoval pro své děti, především pro mne, mně v důsledku toho „pečení holubi lítali do huby“, měl jsem naprostou svobodu učit se, co jsem chtěl, neměl jsem žádnou příčinu k starostem o obživ, neboli k starostem vůbec; nevyžadoval jsi za to žádnou vděčnost, vždyť znáš děti, víš, jak „dovedou být vděčné“, ale přece jen jsi očekával aspoň náznak pozornosti, znamení, že se do Tebe dokážu vcítit; místo toho jsem se před Tebou odjakživa schovával, do svého pokoje, ke knihám, k pomatěným přátelům, k výstředním myšlenkám; nikdy jsem s Tebou nepromluvil otevřené slovo, nepřišel jsem za Tebou do synagógy, nikdy jsem za Tebou nepřišel na návštěvu do Františkových Lázní, ani jinak jsem neprojevoval smysl pro rodinný život, o obchod ani ostatní Tvé záležitosti jsem se nikdy nestaral, továrnu jsem Ti pověsil na krk a pak jsem Tě v tom nechal, Ottlu jsem podporoval v její umíněnosti, a ačkoliv pro Tebe nehnu prstem (ani lístek do divadla Ti nepřinesu), pro cizí lidi se můžu přetrhnout. Kdybys měl svůj úsudek o mně stručně shrnout, pak by se ukázalo, že mi sice nevyčítáš nic přímo neslušného nebo zlého (snad jen s výjimkou mého posledního úmyslu oženit se), ale to, že jsem chladný, jako cizí, nevděčný. A zablíváš mi to tak, jako by to byla moje vina, jako bych mohl, řekněme otočením nějakého kormidla, dát tomu všemu jiný směr, zatímco Ty na tom nemáš viny ani za mák, leda snad tu, žes na mne byl příliš hodný. Tenhle Tvůj obvyklý pohled na věc považuji za pravdivý jen potud, že, což je i můj názor, neneseš na našem vzájemném odcizení žádnou vinu. Ale stejně naprosto nevinný jsem i já. Kdyby se mi podařilo dovést Tě k tomu, abys to uznal, pak by to s sebou přineslo možnost - ne snad nového života, na to jsme oba příliš staří, ale přece jen určitého zklidnění, Tvé ustavičné výčitky by nepřestaly, ale přece jen by se zmírnily.

[...]

V každém případě jsme se od sebe tak lišili a byli jsme si ve své odlišnosti navzájem tak nebezpeční, že kdyby byl chtěl někdo předem nějak vypočítat, jak se k sobě budeme chovat, já, pomalu se vyvíjející dítě, a Ty, hotový muž, byl by mohl předpokládat, že mě prostě zaduřeš do země, že po mně nezbude ani památka. To se sice nestalo, to, co žije, se vypočítat nedá, ale možná se stalo něco horšího. Neustále Tě ale prosím, abys nezapomínal, že mi nikdy ani v nejmenším nepřišlo na mysl, že by ses nějak provinil. Působil jsi na mne tak, jak jsi působil musel, jenom musíš přestat považovat za nějakou moji obzvláštní zlomyslnost, že mě Tvé působení zničilo.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Byl jsem bojácné dítě, i když jsem byl jistě také tvrdohlavý, jak už děti bývají, maminka mě jistě také rozmazlovala, ale nemohu uvěřit, že se mnou bylo obzvláště těžké pořízení, nemohu uvěřit, že bych za přátelské slovo, za tiché uchopení za ruku, za laskavý pohled neudělal, co by si jen kdo přál. Ty jsi, to je pravda, v podstatě laskavý a měkký člověk (následující řádky tomu nebudou odporovat, mluvím přece pouze o tom, jakým dojmem jsi působil na dítě), ale ne každé dítě má dost vytrvalosti a nebojácnosti, aby hledalo tak dlouho, dokud nenarazí na laskavost. Umíš s dítětem zacházet jen tak, jak jsi byl i Ty sám stvořen, se silou, rámusem a prchlivostí, a v mém případě Ti to připadalo zvláště vhodné, protože jsi ze mne chtěl vychovat silného a odvážného chlapce.

[...]

Ze svých prvních let si bezprostředně vzpomínám jen na jednu příhodu, možná že si na ni vzpomeneš i Ty. Jednou v noci jsem neustále fňukal, že chci vodu, jistě ne proto, že bych měl žízeň, nýbrž pravděpodobně jednak proto, abych zlobil, a jednak proto, abych se nějak zabavil. Když se několik pádných hrozeb minulo s účinkem, vzal jsi mě z postele, odnesl na pavlač a nechal mě tam chvíli v košili stát za zavřenými dveřmi. Nechci říci, že to bylo nesprávné, snad tehdy skutečně nebylo jinak možné zajistit noční klid, chci tím však charakterizovat Tvé výchovné metody a jejich působení na mne. Byl jsem tehdy v noci asi už poslušný, ale vnitřně mi to uškodilo. Věrný své přirozenosti nedokázal jsem nikdy uvést do správného vztahu samozřejmost bezdůvodného prošení o vodu, samozřejmost, o níž jsem byl přesvědčen, a výjimečnou hrůzu vynesení ven. Ještě po letech jsem trpěl mučivou představou, že skoro bezdůvodně přijde obří muž, můj otec, poslední instance, a odnese mě z postele na pavlač a že jsem tedy pro něj takové nic.

To byl tehdy jen malý začátek, ale tenhle pocit vlastní nicotnosti, který mě často ovládá (z jiného hlediska ostatně též pocit ušlechtilý a plodný), je z velké části způsoben Tvým vlivem. Byl bych potřeboval trochu povzbuzení, trochu přátelství, trochu volného prostoru na své cestě, místo toho jsi mi ji zatarasil, samozřejmě s dobrým úmyslem, totiž nutil jsi mě, abych šel jinudy. K tomu jsem se však nehodil. Povzbuzoval jsi mě například, když jsem správně salutoval a pochodoval, ale já nebyl budoucí voják, nebo jsi mě povzbuzoval, když jsem dokázal vydatně jíst a dokonce k tomu pít pivo, nebo když jsem svedl zazpívat po Tobě písničky, kterým jsem nerozuměl, nebo papouškoval Tvé oblíbené průpovídky; ale nic z toho nepatřilo k mé budoucnosti. A je příznačné, že i dnes mě vlastně povzbuzuješ jen tehdy, když je Ti líto sebe sama, když jde o Tvoji ješitnost, kterou já zraňuji (například svým úmyslem oženit se) nebo která je zraňovaná skrze mne.

- ❖ **interpretovat obsah textu**
- ❖ **popsat vztah odesílatele k adresátovi**
- ❖ **na základě výňatku charakterizovat autora**
- ❖ **popsat vzájemný vztah odesílatele a adresáta**

❖ **tento dopis nebyl otci nikdy odeslán ani doručen**

❖ **v obci Želízly (okres Mělník) Kafka v letech 1919 a 1923 pobýval v Stüdlově penzionu**

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

Použité zdroje

<http://www.odaha.com/franz-kafka/proza/dopisy/hermannu-kafkovi-dopis-otci>. [online]. [cit. 2013-07-13].

BALAJKA, B., Soldán, L., Charouz, E. Přehledné dějiny literatury. 2. vyd. Praha: Fotuna, 1995. ISBN 80-7168-225-X. s. 67, 78 – 80, 129 – 130.

KAFKA F. Proměna. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1999. ISBN 8086911071.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).